

Готфрід Август Бьоргер

Дивовижні пригоди
барона фон Мюнхгавзена,
розказані ним самим

УДК 82-3
ББК 84-4
Б96

Серію “Богданова шкільна наука” засновано 2013 року

Перекладено за виданням:

Des Freiherrn von Münchhausen einzig wahre Erlebnisse zu Wasser und zu Land, zu Pferd und zu Fuß, im Krieg und Frieden, in der Luft sowie in mehrerer Herren [...]. In diesem Jahre ganz neu verfaßt von Ihm selbst. [Verf.: Gottfried August Bürger]. Düsseldorf: Arnz, [1856].

Ілюстрації Оскара Геррфурта

Бьоргер Готфрід Август

Б96 Дивовижні пригоди барона фон Мюнхгавзена, розказані ним самим / Бьоргер Г.А. ; пер. з нім. та впорядкування Р. Матієва. — Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2014. — 136 с. — (Серія «Богданова шкільна наука»).

ISBN 978-966-10-3625-2 (серія)

ISBN 978-966-10-2360-3

У ваших руках — веселі та захопливі оповідки невмирущого барона фон Мюнхгавзена. Зрозуміло, в історіях цього шановного добродія правди, м'яко кажучи, не так вже й багато, але ж (за висловом Дж. Бруно) як гарно все придумано!..

Крім того, хочемо подати читацькій аудиторії невідому і найповнішу версію “Дивовижних пригод барона фон Мюнхгавзена”. Дотепер були переклади тільки з російської, в кращому разі — з англійської. Настав час заповнити цю прогалину та ознайомити широкий загал з автентичними розповідями у перекладі з німецької. Думаємо, що це справедливо, адже легендарний барон за походженням був саме німцем.

**УДК 82-3
ББК 84-4**

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

ISBN 978-966-10-3625-2 (серія) © Матієв Р., переклад, впорядкування, 2014
ISBN 978-966-10-2360-3 © Навчальна книга – Богдан, 2014

Подорож у Росію та Санкт-Петербург

Посеред зими я покинув свій дім, щоб здійснити подорож до Росії. Я цілком слушно вважав, що мороз та сніг допоможуть вельмишановним урядам цих країн, через які проїжджав, у їх щоденній турботі про своїх громадян, бо без додаткових витрат значно покращать стан доріг у північних регіонах Німеччини, Польщі, Курляндії¹ та Ліфляндії², котрі, за описами всіх мандрівників, перебувають у ще жалюгіднішому стані, аніж шляхи, що ведуть до храму чеснот.

У подорож я вирушив верхи, бо це найзручніший спосіб для мандрівок, якщо, звичайно, вершник та кінь почувуються якнайкраще. У такий спосіб зводиться нанівець мати affaire d'honneur³ з яким-небудь напрочуд люб'язним німецьким поштмайстром або ж плентатися ледь не в кожному корчму з її вічно спраглим поштарем. Я вдягнувся досить легко, про що почав жалкувати, коли чимраз далі й далі рухався в напрямку північного сходу.

Ви собі лише уявіть, як почувався в таку погану погоду, в таких суворих кліматичних умовах старий бідолаха, що напівнагим безпомічно лежав та трусився на пустинному сільському майдані десь у Польщі.

¹ Історична область на заході Латвії.

² Назва Латвії у складі Російської імперії до жовтневого перевороту 1917 р.

³ Дуель (франц.).

Мені від усього серця стало шкода сердегу. І хоча в самого зуб на зуб не попадав, усе ж накинув на нього свого плаща. Раптом з небес пролунав голос, який вихваляв цей вияв любові до ближнього: «Нехай мене, мій сину, дідько вхопить, але доброта твоя не залишиться без винагороди».

Я поклався на божественну волю та й поїхав далі, аж поки не спочило. Ніде — ані блисне: ні села, ні постійного двору, нікогісінько не чувати і нічого не видно. Усе було вкрито снігом, тож не знав куди їхати і куди йти.

Утомлений від поїздки верхи, я нарешті зліз з коня і прив'язав його до якогось дерев'яного гостряка, що стирчав зі снігу. Щоб убезпечитися в разі усіляких неприємних несподіванок, узяв мої пістолі і, тримаючи їх під рукою, влігся у сніг неподалік. Я заснув так солодко й міцно, що не розплющив очей, поки не настав ясний день.

Яким же було моє здивування, коли, прокинувшись, виявив, що лежу якраз серед села на церковному подвір'ї! Однак ніде не міг уздріти свого коня. Та ось чую звідкілясь понаді мною іржання. Коли ж підвів голову та подивився в тому напрямку, то виявилось, що мій кінь теліпається прив'язаним на флюгері у вигляді півня на одній із церковних веж. Я відразу зрозумів, що тут трапилося. Уночі село повністю замела хуртовина. А потім, коли погода різко змінилася та потепліло, я м'яко опускався разом зі снігом все нижче і нижче, аж поки той зовсім не розтанув.

Друга морська пригода

1766 року я вирушив з Портсмута до Північної Америки на англійському військовому кораблі першого рангу, озброєному сотнею гармат та вкомплектованому командою з тисячі чотирьохсот осіб. Користуючись нагодою, міг би розповісти товариству про пригоди, що трапилися зі мною в Англії, однак прибережу цю оповідь до кращих часів. Хоча один епізод, який видається мені надзвичайно цікавим, усе ж дозволю собі згадати.

Я мав утіху побачити короля, котрий з великою помпою їхав у своїй кареті до парламенту. Кучер з надзвичайно респектабельною бородою, на котрій виднівся акуратно вистрижений англійський герб, поважно сидів на передку і мистецьки та чітко виляскував батогом «Ге-орґ Рекс»¹.

Стосовно нашої морської подорожі, то під час неї нічого особливого не відбулося, аж поки ми не опинилися приблизно за три сотні миль від ріки святого Лаврентія.

У цьому місці наш корабель зі страшною силою налетів на якусь перешкоду, котра видалася нам підводною скелею. Водночас, коли виміряли глибину лотом², то виявилось, що під днищем п'ятсот футів, причому лот так і не дістався ґрунту.

¹ Король Георг (лат.).

² Прилад для вимірювання глибини моря, річки тощо з борту судна.

Жив-був собі... Мюнхгавзен

Післямова

Жив-був собі Карл Фрідріх Ієронім барон¹ фон Мюнхгавзен. Народився він 11 травня 1720 року в Боденвердері; помер 22 лютого 1797-го в цьому ж містечку.

І це той самий знаменитий барон фон Мюнхгавзен. Хоча, якщо бути точним: 1781 року вийшли з друку «Неправдиві історії Карла Фрідріха Ієроніма барона фон Мюнхгавзена». Автор не вказаний, тому книгу приписують людині, чиє ім'я значиться в назві видання. Тобто мається на

увазі, що барон розповідав ці історії, а хтось із його товариства записав оповідь. Однак що насправді розповідав Карл Фрідріх Ієронім, котрий, між іншим, був страшенно незадоволений прізвиськом «барон побрехеньок», що прилипло до нього після публікацій, ніхто вже сказати не може.

Першого автора цих неймовірних історій знають майже всі. Це Рудольф Еріх Распе, котрий видав «Неправдиві історії...» англійською в Лондоні. Ця книжка трапилася на очі Готфріду Августу Бюрге-

¹ Дворянський титул, нижчий за графський.

ру. Той не міг утриматися від спокуси і наново переклав її німецькою, на свій лад обробивши. Чому наново? Распе був родом з Німеччини й оповіді барона Мюнхгавзена, кажуть, чув власними вухами, бо належав до товариства вельможі. Певні обставини змусили Распе покинути Німеччину й емігрувати до Англії. Там він, як уже було сказано вище, і видав свої «Неправдиві історії...»

Але повернімося до барона Мюнхгавзена та Готфріда Августа Бьорґера. «Барон побрехеньок» належить до роду Мюнхгавзенів. У той час, коли жив барон, його знали не так уже й багато людей. На ту пору відомим був Мюнхгавзен інший: прем'єр-міністр курфюрства Брауншвайґ — Люнебург Герлах Адольф фон Мюнхгавзен. Ну а наш — Карл Фрідріх — насправду служив у російській армії і брав участь у російсько-турецьких війнах. Деякі з описаних ним історій мають дійсне історичне підґрунтя. Тобто з уст барона реальна історія подається з точки зору його бачення. Однак, даруйте мені, подібна «здатність» властива не тільки йому. Звичайно, барона Мюнхгавзена можна назвати брехуном, проте не забуваймо, що свої історії він розповідав у веселому товаристві і, так би мовити, «на вимогу». Іншими словами, барон змальовував словами те, що від нього хотіли почути: оповідки про надзвичайну силу, розум, швидке збагачення... Погодьтеся, такі байки продовжують оповідати й сьогодні, проте цілком офіційно та з набагато більшою вигодою для себе.

Але не будемо відходити від теми. Отож Готфрід Август Бьорґер розширив перекази Распе, зберігши поділ оповідок на пригоди на суші та пригоди на морі. Крім того, він написав розповідь у стилі «Мандрів Гуллівера» — сатирично-фантастичного роману ірландського письменника Дж. Свіфта. Хоча переробок «Неправдивих історій...» ще було й було, проте версія Бьорґера, яка три роки після цього з'явилася доповненим та розширеним виданням, залишається і до сьогодні найбільш відомою. Її було перекладено багатьма мовами та чимало разів ілюстровано. Даний твір став настільки популярним, що Бьорґера довгий час уважали його автором.

Ми ж мали на меті згадані тексти відтворити українською мовою якомога ближче до оригіналу і в повному обсязі.

Роман Матієв

Зміст

Подорож у Росію та Санкт-Петербург.....	3
Мисливські оповідки.....	10
Про собак та коней барона фон Мюнхгавзена.....	23
Пригоди барона фон Мюнхгавзена, яких він зазнав, воюючи з турками.....	29
Пригоди барона фон Мюнхгавзена під час його перебування в турецькому полоні. Повернення додому.....	41
Перша морська пригода.....	50
Друга морська пригода.....	59
Третя морська пригода.....	62
Четверта морська пригода.....	64
П'ята морська пригода.....	67
Шоста морська пригода.....	73

Сьома морська пригода разом з цілком достовірною історією життя одного з його знайомих, який починає оповідати після того, як барон пішов.....	80
Барон фон Мюнхгавзен продовжує свою оповідь	85
Восьма морська пригода	104
Дев'ята морська пригода.....	109
Десята морська пригода. Друга подорож на Місяць.....	112
Подорож навколо світу та інші дивовижні пригоди	117
Жив-був собі... Мюнхгавзен. <i>Післямова</i>	131

Літературно-художнє видання

Серія «Богданова шкільна наука»

БЬОРГЕР Готфрід Август

**ДИВОВИЖНІ ПРИГОДИ
БАРОНА ФОН МЮНХГАВЗЕНА,
РОЗКАЗАНІ НИМ САМИМ**

Переклад з німецької та впорядкування *Р. Матієва*

Головний редактор *Богдан Будний*
Літературний редактор *Петро Ктитор*
Обкладинка *Олега Кінала*
Технічний редактор *Оксана Чучук*
Верстка *Олени Захарійчук*

Підписано до друку 03.10.2013. Формат 84×108/32. Папір друкарський.
Гарнітура Georgia. Умовн. друк. арк. 7,14. Умовн. фарбо-відб. 7,14.

Видавництво «Навчальна книга — Богдан»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК №4221 від 07.12.2011 р.

Навчальна книга — Богдан, просп. С. Бандери, 34а, м. Тернопіль, 46002
Навчальна книга — Богдан, а/с 529, 46008
тел./факс (0352) 52-06-07; 52-05-48; 52-19-66
office@bohdan-books.com, www.bohdan-books.com

ISBN 978-966-10-2360-3

9 789661 023603